

Hvor dét, det kommer an på i livet, er fest og leg

Samtaler med Flemming Mouritsen i perioden 2008 til 2012
ved Herdis Toft og Karin Esmann Knudsen

Du har også henvist til fremmede folkelige kulturer?

– Det var jo fantastisk at komme tilbage til Bali og se og være i en kultur, som er dagligdag, som udøves hele dagen, og hvor det, det kommer an på i livet, er fest og leg. Samfundet er gennemkorrupt. Investeringen i fester er nøglen til samfund. Selv om det er kastesamfund. Det koster det hvide ud af øjnene overhovedet at komme ind i det der system. Hele deres sociale prestige står og falder med investering i fester, der er tale om en gennemført ritualisering. Man kan sammenligne med almuekulturen her i landet, hvor det for bønderne kom an på at holde fester og seancer. På Bali er der et sammenstød mellem nærmest kommunistiske landsbykooperativer, fællesskaber som indgår i et mystisk kompromis eller en sammenhæng med kastestrukturen som et dødsmerke over foretagendet.

Folk dér lever fra hånden i munden, og samtidig så er det hele øjeblikbestemt på en måde. De laver ofringer og bedeseancer flere gange om dagen, hver gang de går i gang med noget. Det er jo med de fineste små flettede kurve og blomsterarrangementer. Og så tror man, når man kommer gående der, at man skal passe på, at man ikke træder på det. Man skal jo nødig bryde et eller andet tabu eller gøre dem kede af det. Men det betyder ikke en skid. Det er bare væk.

Er det en parallel til børnekulturen?

Ja i en eller anden forstand. Der har man sådan en bred traditionskultur som Clifford Geertz beskriver det i *Deep Play*. Hans måde at gribe de her ting an på har jeg haft meget ud af. Han giver en legitimering af denne måde at arbejde på. Hos ham kan man også se, hvor meget det ville betyde, hvis man fik udviklet en æstetik-faglig synsvinkel, for han har også nogle begrænsninger. Nok er han orienteret mod symboliseringer, nøglesymboler og den slags ting; men han har ikke rigtig fat i *måden*, de gør det på, kun i *hvad* de gør, og på den måde er han en slags funktionalist. Hans perspektiv, hans vinkel er fremragende i sin insisteren. Men der er en dimension i det, som kunne udvikles. Det æstetiske er ikke udviklet, fordi han ikke har værktøjer til det. Netop æstetikfaget, kunstfaget har udviklet værktøjer af den art. Det bliver mere en skriven *om* hanekampe, end det bliver en beskrivelse, analyse *af* dem. Hvad fanden er det, der foregår der i den enkelte hanekamp? Han har givetvis fat i det centrale der, men der ligger også en udførelsespraksis, en *story* i det aktuelle, i det lokale, som betyder noget.

Jeg fik simpelt hen et trip med de der balinesiske skyggespil. Der har vi verdens bedste fortællere. Det, der viser sig, er, at det hænger sammen. De er hinduister, og deres *stories* er hentet fra de gamle indi-

ske helligskrifter. De er på sanskrit. De her skyggespillere er så fantastiske, fordi de kan det samme, som ungerne gør i rollelegene, ikke! Den eneste, jeg rigtig kan komme i tanker om, der kan det i en vestlig kultur, er Dario Fo. Har I set ham live? Jeg har set ham engang i Italien, i Bologna, en anden gang i Spanien, i Barcelona.. Man forstår ikke et øje, vel, men man griner. Han var helt oppe på mærkerne, og vi var helt kvæstede. Men tag nu de der skyggespillere på Bali. Udstyret er et lokale, hvor der sidder et publikum, og så er der en skærm, hvorpå skyggespillet foregår, og den er sat fast i en frisk banantræstamme. Der sidder så ham der Dalang, ja (staver:) D-a-l-a-n-g. Han sidder så der, jeg gik til den samme tre-fire gange, og jeg fik lov til at sidde inde bag ved.

Han sidder og styrer skyggefigurerne eller hvad?

– Se, han har de her figurer, og det er jo igen lidt ligesom i vores folkeeventyr, her er det så bare mere eller mindre religiøse figurer, men det er heltefigurer. De er så stykket op i hovedheltene, altså det højepiske niveau, det hellige niveau. Så har man et niveau med deres visirer og tjenere og sådan nogle, og det et halvkømt dagligdags, normalt niveau. Og så nogle dummeperere. På den anden side er de onde graderet på samme måde, i superdæmoner og nedad. Det sjoveste sker i mellemniveauet. Historien ligger fast, det er de samme formaliseringer og skidt, som vi kender til hudløshed, og figurerne er også fastlagte, men der er mange figurer i gang i sådan et spil. Han har en læredreng, der sidder og giver ham figurerne på de rigtige tidspunkter. Der er meget uro i forsamlingen, folk går og kommer

hele tiden også, altså hvis de spiller i lang tid. Men momentvis falder de ned, så er der virkelig hundrede procent koncentration. Der kan være gået tre timer, og så lige pludselig kommer det moment, hvor de tænder. Men i princippet tænder han den der lampe. Han har en olielampe i panden eller lige foran panden, som han tænder. Det giver et specielt lys. Så tager han figurerne. Der er et midterfelt med et træ, vi ville sikkert fortolke det som et livstræ, og der er harmoni og balance og den slags mellem de forskellige kræfter. Det er så dem, der går kaos i. Det er et spil mellem orden og kaos hele tiden. Og han balancerer så på en ryg. Han sidder foran, og det var fantastisk, hvad der skete. De sad der og pjattede, og de fyrede sikkert en masse sjofle vittigheder af og sådan noget, rigtig en mandehørm derinde bagved, hvor han og hans lærling sad, og så havde han yderligere en ældre mand, som hjælper på venstre side. Bag sig har han så et orkester, gamelan-orkester, hvor der sidder fire til seks mand og spiller de der rytmer, og han Dalangen har så dels det der lys, så har han figurerne, og så har han mellem tærne en lille træklods, som han slår rytmen med. Det er sådan set den, han dirigerer hele lortet med på et overordnet plan. Som han slår ind i den kasse, hvor figurerne ligger. Så går han i gang, og da lige pludselig, som fra sekund til sekund, så er der lige pludselig FFFFu!! siger det, og så er han bare hundrede procent koncentreret, nærmest i en slags trance. Og de andre går i gang, han dirigerer orkestret. Det, der ligger i det, er, at han har en historie, han fortæller. Den bliver fortalt, og den bliver dramatiseret i dialoger med figurerne, som så er en anden dimension, som kommer ind, og dem kører han jo også, samtidig med, at han fortæller hi-

storien, kører dialogen og kører orkestret med trækloidsen. Han kører dermed i tre sprogniveauer. Det er der, de skal på akademiet, for det ene niveau er det hellige niveau på sanskrit, det ville svare til at vores fortællere sad og snakkede latin. Det andet niveau er det middelbalinesiske, det dagligdags balinesiske. I bunden er så det vulgærbalinesiske. Det vil sige, at der er tre meget forskellige sprog, netop fordi det er kastebestemt. Der spiller han så med hele dette register, samtidig med at han hele tiden har en interaktion med publikum kørende, altså laver vittigheder, metareferencer, og den slags ting, og pludselig laver han karikaturer af os turister, taler lidt engelsk indimellem. Der kører han i de tre niveauer, som også er i en klassisk fortælling. Overført til den der rollemodel: dels sidder han som sig selv, dels går han ind i et spektrum af forskellige rollefigurer som aktør, dels er han i det centrale som *story teller* og iscenesætter, you name it, og han bevæger sig hele tiden imellem de tre niveauer. Det betyder så også, at der er et fjerde niveau, nemlig

det, der handler om interaktion og reaktion i forhold til omgivelserne.

Her er det i momentet et spørgsmål om dels at skifte i positioneringer, forholds måder, perspektiver, optikker. I en rolleleg er børnene dels sig selv som Peter og Karl. Det kan være noget, de har kørende, »*hvis du gør det på den måde, kan du godt gå ud af legen*«, hvor de kører på hinanden som personer. Det centrale er det niveau, hvor de iscenesætter fortællingen, »*du skulle ikke gøre det på den måde, moderen sagde sådan her*«. Og så er de også rolleaktører. Det er det tredje, dette at de går ind i rollen og gør et eller andet dialogisk eller gestisk som moderen eller i indbyrdes interaktion. For det fjerde har de så en slags kommunikation med/relation til publikum, her bare ikke som et eksternaliseret publikum, men de er i rollelegen hinandens publikum. Det er der, det bliver læreproces, hvor de kan være nysgerrige, udvikle de forskellige færdigheder, der skal til. Det er et meta-niveau.

Charlie

En dag var mig og min kat, Charlie ude at køre. Katten Charlie fræsede af sted på et skateboard, mens jeg var på cykel. Vi skulle til at køre igennem en tunnel. Pludselig tog Charlie en rød spraydåse op af lommen og begyndte at skrive et eller andet på muren, mens han stejlede på sit skateboard.

Da vi kom ud af tunellen, så kørte jeg op siden af Charlie og spurgte hvad det var han skrev. »Det er en hemmelighed. Men hvis du lover ikke at sige det til andre, skal jeg fortælle dig det«. Det lovede jeg så. Jeg skrev: CHARLIE VERDENS BEDSTE KAT. (Dreng, 12 år).

(Publ. i Kvan nr. 11 1985)